

Günümüz Şartlarında Yetimlere Yönelik Çağdaş Tehditlerin Analizi

Analysis of Contemporary Threats to Orphans in Today's Conditions

Mehmet Naim BOZ

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Bursa/Türkiye
Dr., The Ministry of National Education, Bursa / Turkey

akoc@29mayis.edu.tr

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1172-4472>

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 29.03.2021

Kabul Tarihi / Date Accepted: 26.11.2021

Yayın Tarihi / Date Published: 30.11.2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Kasım / November

Atıf / Citation: M. Naim Boz. "Günümüz Şartlarında Yetimlere Yönelik Çağdaş Tehditlerin Analizi". *edid: edebali islamiyat dergisi/ edebali islamic journal* 5/2 (Kasım/November 2021): 33-52

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Web: <http://dergipark.gov.tr/edid> | <mailto:iifdergi@bilecik.edu.tr>

Copyright © Published by Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Bilecik Seyh Edebali University, Faculty of Islamic Sciences, Bilecik, 11230 Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All rights reserved.

Özet

Yetimler barınma, sağlık ve eğitim gibi ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik ve duygusal desteğe ihtiyaçları vardır. Bu yetimler güvenilir kurumlar tarafından korunma altına alınmadıkları takdirde, telafisi zor tehlikelerle karşı karşıya kalabilirler. Bu tehlikelerin başında bakışta masum gibi görünse de evlâtlık vermek veya edinmek gelmektedir. İslâmiyet'in ilk döneminde câhiliye âdetinin devamı olarak kısa bir süre uygulanmasına devam edilen evlâtlık kurumu; "...Allah evlâtlıklarınızı öz oğullarınız olarak tanımadı..."¹ âyetiyle hükmen kaldırılmıştır. Evlâtlıkların gerçek babalarına nispet edilmesi emredilmiştir. Organ bağışi gönüllülük esasına dayalı bir yardım süreci olup, insani görevler arasında yer almaktadır. Savaşlar, doğal afetler gibi nedenlerle yetim kalan çocuklar, organ kaçakçıları ve mafyası örgütlerin hedef kitlesi arasında ilk sıralarda yer almaktadırlar. Bu tür insanlık dışı girişimleri İslâm insanlığa karşı işlenmiş büyük suç olarak kabul etmektedir. İslâm dilenciliği insan onuruyla bağdaşmayan bir durum olarak kabul etmektedir. Kur'ân, ihtiyacını söyleyerek yardım isteyen bir kimsenin boş çevrilmesinin uygun olmayacağını bildirmektedir. El açanın azarlanmamasını ve eli boş çevrilmemesini tavsiye etmektedir. Çocuk kaçakçılarının, yetimleri kullandıkları insanlık dışı sektörlerin başında fuhuş gelmektedir. Çağımızda artan savaşlar ve afetler bu vicdanı bozuk insanlar için fırsat alanı olmuştur. Kur'ân ve sünnet ister ergen kişiye, ister çocuğa ve isterse hayvana yönelik her türlü cinsel tecavüzü, istismarı insanlık suçu ve evrensel bir ahlâksızlık olarak kabul etmiştir. Misyonerler hiçbir dönem sadece inançla ilgili bir faaliyet alanıyla ilgilenmemişlerdir. Gittikleri her yerde sömürgeciliğin bir parçası olarak o bölgedeki fakir çaresiz insanların bu yönlerinden istifade ederek ülkelere nüfuz etme aracı olarak kullanmışlardır. Yüzyılımızda artan savaşlar beraberinde milyonlarca yetimlerin oluşmasına sebep olmaktadır. Bu çalışmamızda çağımızda çok farklı tehlikelere karşı maruz kalan yetimlerin karşılaştıkları bu insanlık dışı problemlere dikkatleri çekmektir. Bu tehlikelerin başında misyonerlik faaliyetleri, çocuk kaçakçılığı, organ mafyası gibi tehditler bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yetim, Çağdaş Tehditler, Evlâtlık, Çocuk Kaçakçılığı, Organ Mafyası

Abstract

Orphans need psychological and emotional support in addition to their needs such as shelter, health and education. If these orphans are not protected by reliable institutions, they may face irreparable dangers. One of these dangers is giving or adopting, even though it may seem innocent at first glance. The institution of adoption, which continued to be applied for a short time as a continuation of the tradition of ignorance in the first period of Islam; The verse "...Allah did not recognize your adopted sons as your own sons..."² was abolished by law. Adoptions are commanded to be ascribed to their real fathers. Organ donation is a voluntary aid process and is among the humanitarian duties. Children who are orphaned due to wars and natural disasters, organ traffickers and mafia are among the target groups of organizations. Islam considers such inhuman attempts to be a great crime against humanity. Islam considers begging as a situation incompatible with human dignity. The Qur'an states that it would not be appropriate for a person who asks for help by expressing his need to be blank. He recommends that the opener should not be scolded or turned away empty-handed. Prostitution is one of the most inhumane sectors in which child smugglers use orphans. Increasing wars and disasters in our age have been an opportunity area for these people with bad conscience. The Qur'an and the Sunnah have accepted all kinds of sexual rape and abuse, whether against adolescents, children or animals, as crimes against humanity and universal immorality. Missionaries have never been only interested in a field of activity related to faith. Everywhere they went, as a part of colonialism, they took advantage of these aspects of the poor and helpless people in that region and used them as a means of penetrating the countries. Increasing wars in our century cause millions of orphans. In this study, it is to draw attention to these inhuman problems faced by orphans who are exposed to very different dangers in our age. At the beginning of these dangers are threats such as missionary activities, child trafficking, organ mafia.

* Bu makale, müellifin "İslâm Hukukunda Yetim Hakları ve Yetime Karşı Sorumluluklar" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

¹ el-Ahzâb 33/

² al-Ahzâb 33/4.

Keywords: Orphan, Contemporary Threats, Adoption, Child Trafficking, Organ Mafia

GİRİŞ

Günümüz dünyasında yetim kalmış çocukların, yaşama, barınma, sağlık, eğitim gibi bir takım temel ihtiyaçlara ihtiyaç duydukları gibi psikolojik desteğe de ihtiyaç duymaktadırlar. Küçük yaşta depresyon ve dışlanma gibi problemleri yaşamak durumunda kalabilirler. Akrabalarının kanatlarına sığınanlar bazen kalabalık aile ortamında veya zor geçim şartları altında yaşayabilirler. Çoğu zaman sığındıkları ailelerde ev işlerinde çalıştırılmakta, kimi zaman kendilerinde küçük kardeşlerine bakma, bazen hasta anneye maddi ve manevî bakma, ilgilenme gibi sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Çocukluk yaşının erken döneminde bu ve benzeri görevleri yerine getirmek zorunluluğunu yaşayabilirler.

Yetimler varsa aileleri, akrabaları, yoksa devlet veya güvenilir kurumlar tarafından sahiplenmedikleri takdirde, telafisi zor tehditlerle karşı karşıya kalabilirler. Çağımızda yetimlerin karşılaşılabileceği tehditleri; misyonerleştirme faaliyetleri, evlâtlık verilme, organ ve dilenci mafyası, çocuk kaçakçılığı, suçla karışma, madde bağımlılığı, cinsel istismar, çocuk işçiliği ve askerliği olarak sıralamak mümkündür.³ Bu çalışmamızda bu tehditler ve doğuracağı sonuçlar üzerinde durulmuştur. Amacımız ilgili ve yetkili kurum ve kuruluşların gerekli tedbirleri almaları için dikkatleri bu alana çekmektir.

1. Yetimlerin Evlâtlık Verilmeleri

İslâmiyet'in ilk döneminde yaygın câhiliye geleneğine göre başkasına ait bir çocuk aileye evlâtlık olarak alınıyor ve öz muamelesi görüyordu. Katıldığı aile fertlerine mahrem kabul ediliyor, kendi öz çocuğu olarak çağrılıyor, evlâtlık edinen şahsa vâris oluyordu.⁴ Bu uygulama kısa süreliğine bu uygulama tatbik edilmişse de İslâm, tebennî (evlâd edinme) sistemini, evlâtlık verilen çocuğu kendi öz evladımış gibi kütüklerine almayı yasaklamaktadır. Velî veya vasîsi yoksa onu korumak için aile ortamı sıcaklığı, şefkat ve merhameti hissettirmek için koruyucu aile yanına vermek dine uygundur. Ancak evlat edinilen çocuk kendine bakan ebeveynin biyolojik anne ve babasının olmadığını bilmek zorundadır. En doğrusu ve adâlete uygun olan onları öz babalarının kütüğüne kayıt etmek gerekir. Zira onların babaları bilinmediği zaman kardeş veya dost olarak görmek gerekir. Ancak yanılma durumunda ise günah yazılmayıp, bilinçli ve kasıtlı durumlarda sorumluluk vardır. Bu hususta

³ Ayrıntılı bilgi için bk: Abdüsselam Arı. "Yetim", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul, TDV Yayınları, 2013), 43/ 503.

⁴ Abdurrahman Kurt, Bursa Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi (Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1998), 72.

âyette “...evlâtlıklarınız gerçek oğullarınız değildirler. Bunlar kendi uydurmalarıdır... Evlâtlıklarınızı öz babalarının adıyla anın... Eğer öz babalarını bilmiyorsanız o zaman onlar sizin din kardeşiniz ve dostlarınızdırlar. Hata yaptığımız (yanıldığımız) durumlarda size günah yoktur, ancak kasıtlı yaptıklarımızdan sorumlusunuz...”⁵ şeklinde buyrulmaktadır.

Evlâtlık alınan bir kişinin, gerçek evlât hükmünde olmadığını, örnek olarak babalık hükmünde olan şahsın, evlâtlığın boşadığı eşiyle evlenmesinin mümkün olabileceğini âyet sarih bir şekilde beyan ederken, evlâtlık müessesesinin geçerli olmadığını vurgulamıştır. Bu durum bir âyette, “...Artık Zeyd, ondan ilişkisini kesince, biz onu seninle evlendirdik ki böylelikle evlâtlıklarının kendilerinden ilişkilerini kestikleri (kadınları boşadıkları) zaman, onlarla evlenme konusunda mü'minler üzerine bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir.”⁶ şeklinde beyan edilmektedir.

Tefsirlerde bu âyetin Hz. Peygamber'in evlâtlığı olarak hitap edilen Zeyd b. Hârise vb. konumda olanların durumlarının açıklığa kavuşturulması için nâzil olduğu ifade edilmektedir. Küçükken zorla kabilesinden alınarak, köle olarak pazarlarda satılmış bir vesileyle Hz. Hatice'nin eline geçmiştir. Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed ile evliliğinden sonra onların hizmetinde bulunmak için onlara vermiş, Hz. Peygamber de onu azat edip, evlât edinmiştir. Yıllar sonra Zeyd'in ailesi onu geri satın almak için izini takip etmiş ve onu Mekke'de bulmuşlardı. Hz. Muhammed, onu yanında kalması veya gitmesi tercihinde serbest bırakmıştır. Zeyd ise, Allah Resûl'ünün yanında kalmayı tercih edip ailesine dönmemiştir. Âyetin nüzulüne kadar ona hep Muhammed oğlu Zeyd denilmiş ancak bu âyetin nüzulden sonra babasına nispetle Hârise oğlu Zeyd şeklinde ona hitap edilmeye başlanmıştır. Artık o Hz. Peygamber'in (s.a.v) ailesinin evladı değil, O'nun din kardeşi ve sadık dostu olarak yanında kaldı.⁷

Bir göğüste iki kalbin bulunmaması nasıl ki sünnetullah kanunu gereği ise, Bir kişinin çocuğunun evlâtlık yoluyla diğer bir kişinin çocuğu olamayacağı aynı kanunun gereğidir. İslâm'ın va'z ettiği ahlâkî ve sosyal ıslahatlar içinde bu âdetlerin kaldırılması olmuş ve “...(onları) babalarının soyadları ile anın.”⁸ emri ile bu uygulamaya son verilmiştir.

⁵ el-Ahzâb 33/4-5.

⁶ el-Ahzâb 33/37.

⁷ İmâduddîn Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Kesîr. *Tefsîrül Kur'âni'l-Âzîm*, (Riyad: Dârü't-tayyibe, 2.b., 1999), 7/377.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. el Ahzâb 33/5; Karaman Hayreddin, vd. (Heyet), *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*. (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016), 4/365-366.

Câhiliye Arap geleneğinde, kız çocuklar bu uygulamanın dışında tutulup, yalnız erke çocuk evlatlık alındığından dolayı bu durum tebennî kelimesiyle ifade edilmiştir.

İslâm hukukunda evlâtlık uygulamasının kabul görmemesinin sebebini kısaca şöyle özetleyebiliriz; bunun İslâm dışı bâtil inançlarda uygulandığı, meydana gelen gayri ahlâkî vakaların, Hz. Yûsuf kıssasında⁹ olduğu gibi, evlâtlık uygulamasının sunî bir özellik taşıması ve kötüye kullanılmaya müsait oluşu açısından dır.

Toplumlarda evlâtlık kurumunu devam ettirmenin sebepleri arasında kırsılık ilk sırada gelmekle birlikte, bazen de kimsesiz çocukların bakım ve gözetim ihtiyaçlarını karşılamakta yer almaktadır. Bunlara lakîtl çocuklar da eklenebilir. (Lakîtl "l-k-t" kökünden türemiş bir kelime olup sözlük anlamı, bir şeyi yerden alıp kaldırmak, buluntu, sokağa atılıp terk edilmiş, bulunan şey, bulunan çocuk, başkaları tarafından bulunup, anne-babası tesbit edilemeyen çocuk demektir.¹⁰ Fıkîtl terim olarak ise, sokağa, mescitlerin kapısına veya benzeri yerlere bırakılıp terk edilmiş, anne babası bilinmeyen, bakıma ve barınmaya muhtaç çocuklar olarak tanımlanmaktadır.)¹¹

İslâm evliliğı teşvik etmiş, boşanmayı hoş karşılamamış, evlilik dışı cinsî münasebeti büyük günahlardan kabul etmiş ve böylece toplumda evlilik dışı çocukların sayısını yok denecek kadar azaltmıştır.

İslâm çocukların erdemli, faziletli kişiliğıe sahip olarak yetiştirilmeleri için, eğitime, ahlâkî bakımına özen gösterdiği konuların başında gelir. Evlâtl edinmenin her zaman kötüye kullanılmaya müsait olduğu görülmektedir. Kur'ân muhtelif âyetlerinde yetime iyi davranma mecburiyetini getirirken, ganimet mallarının paylaşımında yetimlere pay ayırarak devletlerin onlara sahip çıkılmasının yolunu açmış ve sorumlu tutmuştur. Evlâtlık kurumu bazen koruyucu aile şeklinde, bazen da hukukî sonuçlardan mahrum fiilî evlâtlık şeklinde sınırlı da olsa günümüze dek varlığını sürdürmüştür.

Yetimlerin barınmasına yönelik yapılması gereken en önemli çözüm; öncelikle buldukları kendi bölgelerinde; mümkünse akrabalarının yanında, mümkün olmadığı takdirde kendi ülkelerindeki yetimhanelerde hayatlarını idame ettirmeleri için gerekli desteğı sağlamaktır. Yaşadıkları kendi ülkeleri dışında başka ülkelere evlâtlık verme durumu ise yetimler için hayatın en acımasız ve zor şartlardan biridir. Evlâtl edinme, soyu belli olsun veya olmasın

⁹ Yûsuf 12/23-28.

¹⁰ Kurt. *Bursa Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi*,76.

¹¹ Saffet Köse, "Lakîtl", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul, TDV Yayınları, 2003), 27/68.

başkasının çocuğunu kendi çocuğu olarak kabullenip, geçmişten günümüze rastlanan sosyal ve hukukî bir vakadır.

Şunu belirtmekte yarar vardır ki; uluslararası evlâtlık edinme, hukukî olarak zor hatta imkânsızdır. Evlâtlık edinme ile ilgili her devletin kendine özgü hukuki düzenlemeleri bulunmaktadır. Ancak Hıristiyanların evlât edinme konusunda kendilerine dini dayanak olarak “Tanrı’nın İsâ Mesih’i evlât edindiği gibi zor durumda olan çocukların evlât edinilerek kurtarılması” gerekçesine binaen hareket ettikleri bildirilmektedir.¹²

Eskiden süregelen fakat çağımızda evlât edinme bir ticari sektöre dönüşmekte ve az gelişmiş ülkelerden, çeşitli hile ve vaatlerle çocuklar kendi ailelerinden, kültürlerinden kopararak Avrupa ve Amerika’daki ailelere evlâtlık verilme kisvesi altında para karşılığında satılmaktadırlar. Bu sektörün varlığından ötürü yetimlerin karşı karşıya kaldığı en acımasız en büyük tehlikelerden biridir.

Bazı Amerikalı ailelerin evlâtlık edindikleri ülkelerin başında Etiyopya gelmektedir. Tespit edilebilen resmi kayıtlara göre Amerikalı aileler 2003 yılında Etiyopya’dan dokuz yüz çocuk evlâtlık edinirlerken bu rakam 2009 yılında beş bine yükselmiştir. Yetimlerin son derece ruh sağlıklarını son derece sarsan bu durum, genellikle kanun dışı kaçak yollarla yürütülmektedir. Meydana gelen doğal afet, felâket ve kriz ortamlarını fırsat bilen bu tip şebekeler özellikle olayların meydana geldiği en kritik zamanda yetimleri ve ortada kalan savunmasız çocukları Avrupa ülkelerindeki bir kısım ailelere bir menfaat ve bedel karşılığı satılmak üzere kaçırmaktadırlar. Meselâ Haiti’de 2010 yılında meydana gelen depremin hemen akabinde Dominik Cumhuriyeti sınır kapısında durdurulan Hıristiyan misyonerler, otuz üç Haitili çocuğu üzerlerinde hiçbir yasal belge olmaksızın ülke dışına kaçırmaya çalışırken yakalanmışlar. Yapılan tespitlere göre otuz üç çocuğun tümü yetim oldukları anlaşılmıştır.¹³

2. Organ ve Dilenci Mafyası

Çağımızda yetimlerin en çok karşılaştıkları tehlikelerin başında üzülerек belirtmek gerekir ki organ ve dilenci mafyası gelmektedir.

¹² Sevgi Altundal Hajdari. *Tarihi Süreç İçerisinde Misyonerlik Ve Misyonerlerin yetim Faaliyetleri*, (İstanbul: İnsanî ve Sosyal Araştırmalar Merkezi İHH Ramazan 2016), 31.

¹³ Kein Voigt, “*International adoption: Saving orphans or child trafficking?*”, CNN International, 18 Eylül 2013.

Organ Mafyası: Organ nakli “çağımızda değişik organ hastalıklarında bir nevi alternatifsiz tedavi olarak uygulanan bu metot, herhangi bir şekilde çalışma fonksiyonunu kaybeden bir organın yerine canlı yahut ölü bir vericiden alınan sağlam ve aynı görevi üstlenecek bir organın nakledilmesi işlemidir.”¹⁴

Kişi hayatta iken; hür iradesiyle tıbben beynin ölümünden sonra doku ve organlarının, hastaların tedavisinde kullanılmak üzere iki şahit huzurunda belgelendirmek şartıyla bağışta bulunabilir. Ancak bağış yapabilmesi için aklı dengesinin yerinde ve on sekiz yaşından büyük olması şarttır. Bir organını, bir kaçıncı veya tamamını bağışlayabilir.¹⁵

Organ bağışında bulunmak gönüllülük esasına dayalı bir yardım sürecidir. Ancak savaşlar, doğal veya yapay afetler, hastalıklar, ölümler vb. nedenlerden yetim kalan çocuklar organ mafyası adı verilen suç örgütlerince kaçırılıp organları maddi gelir ve itibar elde etmek için satılmaktadır. Özellikle emniyet güçlerince yapılan uyarılar bu işin zaman zaman ciddi boyutlara vardığını göstermektedir. Savaş ortamında yetim ve öksüz kalan çocuklar çeşitli çetelerin eline düşmekte bu yaşta ya organlarının bir kısmını kaybetmekte ya da steril olmayan mekânlarda yapılan tıbbi müdahale çocukların ölümüne sebebiyet vermektedir. Yetimler, engelli ve kimsesiz sokak çocukları, organ mafyasının ilk hedef kitleleridirler.

Ürkütücü olan ise günümüz dünyasında yeryüzünde ortalama her gün binlerce yetim organ mafyası tarafından kaçırılıp satılmaktadır. Hatta söz konusu ülkelerde bir kısım yoksul ailelerin çocuklarının organlarını ticaret unsuru olarak satmaları, tehdit olarak organ mafyasından sonra ikinci sırada yer almaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’nün kayıtlarına göre ortalama yıllık yasa dışı yollardan yaklaşık yedi bin böbrek nakli gerçekleşmektedir. Sadece kayıtlara geçen istatistiklere göre 1987- 2007 yılları arasında (yirmi yılda) bir milyon çocuk çoğunluğu yetim olmak üzere gelişmiş ülkelere organ nakli için kaçırıldığı tespit edilmiştir.¹⁶ Temel hayati fonksiyonundaki organları çalınan çocuklar, ya kaderlerine terk edilmekte ya da mafya ve sokak çetelerinin eline düşmekte olup farklı amaçlar için kullanılmaktadırlar.

Dilencilik Mafyası: Dilenmek; Arapça’da; s-e-l- kökünden türemiş istemek ve dilenmek manasına gelmektedir. Kur’ân’da s-e-l fiili üç yerde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Birin de dilenen, isteyen manasında (sâil), bir yerde de çoğul olarak (sâilîn), bir başka yerde de olumsuz fiil olarak kullanılmış

¹⁴ İrfan İnce, “Organ Nakli” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul, TDV Yayınları, 2007), 33/ 273-275.

¹⁵ Sağlık Bakanlığı (SB), “Organ Ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği” (Erişim 26.12.2020).

¹⁶ Uluslararası Hak İhlalleri İzleme Merkezi (UHİM), “Dünyadaki Hak İhlalleri” (Erişim 17.12.2020).

yani; dilenmezler (lâ yes'elûn) olarak geçmektedir. Kur'ân temel prensip olarak ihtiyaç sahibinin yardım talep etmesi durumunda yardım edilmeden geri çevrilmesini uygun olamadığını, bununla birlikte dilenmeyi insan onuruyla bağdaşmayan bir durum olduğunu beyan etmektedir.¹⁷ Kur'ân dilencilik için onur kırıcı bir davranış olduğunu beyan etmekte ve dolaylı olarak dilencileri kınamaktadır. Râzî, yüzsüzlük yapmadan, ısrar etmeden, dilenenlerin kınanmayacağını savunanların olduğunu ancak bu görüşe katılmadığını belirtmektedir.¹⁸

Hadislerde dilenmeyle ilgili detaylı olarak geniş açıklamalar yapılmış, prensip olarak Hz. Muhammed (s.a.v.) en helal ve temiz kazancın, alın teri kazancı olduğunu, hiçbir kimse, asla kendi kazancından daha hayırlı bir rızık yemediğini belirtmiştir. Yeni Müslüman olan bazı kimselerden, Allah'a inanmak, ibadet etmek, namaz kılmak ve dilencilik yapmayacaklarına dair söz almıştır.¹⁹ Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dilencilik karşısındaki bu tutumu dikkate şayandır. Fukahânın dilencilik için câiz görmemelerinin sebebi ise: Mü'min sadece Allah katında kendini küçük görmelidir. Bu onun için, zillet değil izzettir. Dilenci ise sabırsızlanarak ihtiyacını Allah'a değil, başkasına arz ettiği için kendisini rencide etmiş ve onurunu aşağılamıştır. Bazen yardım edenler de samimi olmayabilirler.

Her zaman toplumlarda zengin ve yoksulun varlığı normaldir. Kur'ân ve Sünnet'in genel emri ise, ihtiyaç sahibi fakir ve yoksulların tespiti yapıp, ihtiyaçları devletin ilgili kuruluşları aracılığıyla karşılanmalı, yardım edenin isabetli hareket etmesi, yardımını başa kakmadan azarlamadan yapmasıdır.²⁰ İhtiyaç sahibi, el açanın azarlanmaması ve eli boş çevrilmemesi esastır. Âyette şöyle buyrulmaktadır: “ *El açıp isteyeniyi sakın azarlama (boş çevirme)!*”²¹

Yetimlerin karşılaştıkları tehditlerden biri dilenci mafyası tarafından çalıştırılmaları, bu iş için sakat bırakılmalarıdır. Hele doğuştan engelli olan yetimler dilenci mafyasının ilk hedefleri arasındadırlar. Örneğin; bu ülkelerin başında Hindistan, Bangladeş, Çin, Afganistan, Etiyopya, Somali vb. yer almaktadır.

3. Kaçakçılık ve Misyonerleşirme Tehlikesi

¹⁷ Ali Toksarı. “Dilencilik”, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul, TDV Yayınları, 1994), 9/298-300; el-Bakara 2/ 273; ez-Zâriyât 51/19; el-Meâric 70/25; ed-Duhâ 93/10.

¹⁸ Fahreddin Râzî, *Tefsîrül-Kebîr Mefâtihu'l-Gayb*. (Beyrut: Dârü'l-İhyâi't-turâsî'l-Arabî, 3. baskı. 2010), 7/88.

¹⁹ Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. el-Kuşeyrî Müslim, *el-Câmiu's-Sahih*, (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992), “Zekât”, 108; Muhammed b. İsmâil Buhârî. *Sahih-i Buhârî Tercüme ve Şerhi*, (çev. Harun Yıldırım), 1-11 Cilt, (İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2010), “Büyû” 15.

²⁰ el-Bakara 2/262-264.

²¹ ed- Duhâ 93/10.

İçinde yaşadığımız yüzyılımızda yetimleri bekleyen en büyük tehlikelerden biride kaçakçılık tehlikesidir. Çocuk kaçakçılığı; bir insanı özgürlük ve hürriyetinden mahrum etmek demektir.

Her yıl yeryüzünde büyük bir çoğunluğunu kimsesiz, savunmasız kadınların ve yetimlerin oluşturduğu milyonlarca kişi, buldukları ülkelerin içinde veya dışında çocuk kaçakçılarının hedef ve amaçları doğrultusunda sürekli yer değiştirmek zorunda bırakılmaktadırlar. Genellikle fakir ülkelerdeki kimsesiz yetimler kriz ortamlarında bu kaçakçıların başlıca hedefleri arasındadırlar.

Yetimler bu kaçakçılar tarafından, istihdam edildikleri insanlık dışı sektörlerin başında fuhuş ilk sıralardadır. Günümüzde 2019 yılı verilerine göre sadece Brezilya'da yaklaşık iki yüz bin civarında yetim kız çocuğunun bu insanlık dışı fuhuş alanında istihdam edildikleri kayıtlara geçmiştir. Uluslararası fuhuş mafyasının en fazla çocuk kaçırdıkları ülkelerin başında Kamboçya yer almaktadır. Meksika, Tayland ve Hindistan gibi ülkeler fuhuşta istihdam etmek için çocuk kaçakçılığı sektörünün başlıca hedef ülkeleri arasında yer almaktadırlar. Devletler yetim kız çocukların koruyuculuğunu yeterince sağlamayınca, Birleşmiş Milletler 'de konunun üzerinde hassasiyetle durmayınca bu kitle potansiyel olarak çocuk kaçakçılığı için bir sermaye haline gelmiş durumdadırlar. Her yıl yaklaşık elli bin civarında kimsesiz yetim kız ve erkek çocuklar kendi iradelerinin dışında Amerika Birleşik Devletleri'ne zorla giriş yaptırılmaktadırlar. Söz konusu kaçakçılar tarafından zorla kaçırılan bu yetimler, fuhuşun yanı sıra evlâtlık olarak satma, organ mafyası ve ucuz işçi olarak çalıştırılma gibi tehditlerle sürekli karşı karşıyadırlar.²²

Çocuk kaçakçılığı açısından İngiltere'nin Amerika'dan pek de geri kalır bir tarafı bulunmamaktadır. Söz konusu iki devlet yetimlere yönelik teorikte önlem almış gibi görünseler de, yetim çocuklar için köle pazarı merkezi konuma gelmiş durumundadır. İngiltere, çağdaş köleliğe karşı sözde önlem almak için 2015 yılının ekim ayında, modern köleliğe karşı meclislerinde bir yasa onaylayıp kabul etse de; İngiliz The Sun gazetesi; on yaşından küçük depresyede çocukların karşılığında İngiliz ailelerine satıldığını öne sürmüştür. Muhabir söz konusu haberinde Hindistan'ın Pencap eyaletinde faaliyet gösteren bir çete tarafından yetim çocukların zengin İngiliz ailelerine köle olarak satıldığı belirtmiş, haberini de çektiği görüntülerle tescillemiştir.²³

Acı da olsa ülkemizde meydana gelen 17 Ağustos 1999 Gölcük depreminde benzer olaylar yaşanmıştır. Söz konusu tarihlerde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kayıp olan 27 çocuğun bulunup ailelerine teslimleri

²² Birleşmiş Milletler (BM), "Sağlıklı bir gezegende, barış, haysiyet ve eşitlik" (Erişim 29.12.2020).

²³ Yeni Şafak Gazetesi, "Yetim çocuklar köle pazarında" (Erişim 10.01.2020).

için uğraşmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, genelge yayınlarak, çocukların sırtlanlara (çocuk kaçakçılarına) karşı korunması için valilikleri uyarmıştır.²⁴

Çocuk kaçakçılığı ise; bir insanı özgürlük ve hürriyetinden mahrum etmek demektir. Bu durum İslâm Hukukuna göre her insan için tanınan hürriyet hakkını elinden almak anlamındadır.

İslâm insan için özgürlüğü temel hak kabul etmiş, köleliği de yasaklamıştır. Suç işleyenlere, cezaî müeyyide karşısında köle azadını ön görmüştür. Bir âyette şöyle buyrulmuştur: *“Hani İmran’ın karısı: ‘Rabbim, karnımda olanı, her türlü bağımlılıktan özgürlüğe kavuşturulmuş olarak sana adadım, benden kabul et. Şüphesiz işiten bilen Sensin ’ demişti.”*²⁵ Âyette geçen “muarrar” kavramı, özgür olup, kendisi üzerinde kimsenin hak ilintisi kalmamış kişi demektir. Ayrıca İslâm’da yemin ciddi bir beyan olarak kabul edilmiştir. İslâm hukukunda kasıtsız yapılan yeminlerin bir sorumluluğunun olduğu ve boşuna yapılan veyahut bozulan yeminlerde bir ceza-i müeyyide gerektirdiği belirtilmiştir.²⁶

Misyonerleştirme; İçinde yaşadığımız yüzyılımızda yetimleri bekleyen en büyük tehlike hiç şüphesiz misyonerleştirme tehlikesidir. Misyonerlik, Hıristiyanlıkla özdeşleşmiş bir kavram olmasının en büyük sebebi, misyon kavramının, İncil diline ait bir kelime olarak kullanılmasındandır. Hedefleri ise: Müslüman olan Hıristiyanları tekrar Hıristiyan yapmak, Hıristiyanların Müslüman olmasını engellemektir. İslâm dinine karşı Hıristiyanlık ilkelerini savunmak, İslâm dininin temel inanç esasları üzerinde şüpheler oluşturup, tartışma meydanlarını üretmektir. Kendilerince İslâm dininin zayıf yönlerini tespit edip bunu öğretmektir. İslâmî hükümler üzerinde fitne çıkarmak amacı ile bir takım proje ve faaliyetler yürütmektedirler.²⁷

Missio kavramından türeyen misyon yetki ve görev anlamına gelmektedir. Buna göre “misyoner” sözlükte “görevli, yetkili kişi” anlamına gelmektedir. İstilahî tanımı ise; Hıristiyanlık öğretilerini kişi veya gruplar tarafından farklı toplumlara ulaştırılması anlamına gelmektedir. Misyonerlik bir bölgenin veya bir grubun Hıristiyanlaştırılması için Hıristiyanlar tarafından yapılan faaliyetlere verilen isimdir.²⁸

²⁴ Haber Türk (HT), “Depremin kayıp çocukları” (Erişim 21.11.2020); SHÇEK Genel Müdürlüğü’nün 25.08.199 tarih ve 353 ve 25.8.1999 tarih ve 353 sayılı genelgeleri.

²⁵ Âl-i İmrân 3/35.

²⁶ Karaman, *Kur’ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 1/ 546-548.

²⁷ Zeki Aslantürk, *“Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri”*, (İstanbul: Ensâr Yayınları, 2006), 382.

²⁸ Şinasi Gündüz. *“Misyonerlik” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (İstanbul, TDV Yayınları, 2005), 30/193-199.

Misyonerlik hiçbir dönemde yalnız inançla sınırlı bir faaliyet olmamıştır. 18 ve 19. asırlarda İslâm coğrafyasında İngiliz ve Amerikan misyoner teşkilâtlarının yoğun faaliyetleri dikkat çekmektedir. Sömürgeciliğin ayrılmaz bir parçası olan bu faaliyet hemen hemen dünyanın birçok bölgesinde fakir ve çaresiz insanların mahrumiyetleri üzerinden ülkelere nüfuz etme aracı olarak kullanılmaktadırlar. Bu toplumlarda yetimler misyonerlerin en öncelikli hedefleridirler. Zira daha küçük yaşlarda misyonerlerin kurumlarında istenildiği gibi yetiştirilen yetimler çocuklar, büyüyünceye kadar eğitimlerini tamamlayıp kendi ülkelerine misyoner olarak gönderilmektedir. Ülkelerin yönetimlerini etki altına alabilmek için “tohum ekmek” olarak değerlendiren bu yöntemin, misyonerler tarafından kullanılan bir metot olduğu kaynaklarda nakledilmektedir.²⁹

Bu projelerden biri de Vatikan’ın 1945 yılında başlattığı, Amerika’nın da desteklediği daha sonra, 1964-65 yıllarında Roma’da toplanan II. Vatikan Konsilinde formüle edilen dinler arası diyalogdur. Papa II. John Paul 1999’da tüm kiliselerin hedefini şöyle açıklamıştır: “Birinci bin yılda Avrupa, ikinci bin yılda Amerika ve Afrika Hıristiyanlaştırıldı. Üçüncü bin yılda ise Asya’yı Hıristiyanlaştıralım.”³⁰

Bu projenin gerçekleşmesi için Müslüman yetimler, misyonerlerin hedef alanı kitleler içerisinde öncelikle yer almaktadırlar. İslâm ülkelerindeki misyonerlik faaliyetlerine yıllar önce dikkat çeken mütefekkir Cemil Meriç “Misyonerlerin amacı Hıristiyanlaştırmaktan çok İslamiyet’ten koparmak, Müslümanlığımızı anlamsızlaştırıp direnme gücünü yok etmektir. İnancını koruyamayan vatanını asla koruyamaz.”³¹

İslâm coğrafyasında yetimleri hedef alan misyonerler, inançlarını kaybettirdikleri kitlelerin topraklarını ellerinden rahatlıkla alabileceklerini keşfetmişlerdir. Misyonerlerin yıllardır dünya üzerinde yaptıkları çalışmalar neticesinde, Müslüman ülkeler üzerinde onlar açısından meyvesini vermektedir.

Misyonerliğin hedefi, İslâm coğrafyası olup, buralarda belli bir amaç etrafında sürekli ve sistemli faaliyetler yürütmektedirler. Bu coğrafyalarda muhtaç durumdaki toplumlara, bireylere ve özellikle yetimlere, barınma, eğitim, sağlık ve gıda gibi yardımlarla yaklaşmaktadırlar. Oluşturdukları bu yakın ilişki münasebetiyle misyonerlik hedeflerini gerçekleştirmekte başarıyı

²⁹ Hajdâri, *Tarihi Süreç İçerisinde Misyonerlik ve Misyonerlerin Faaliyetleri*, 3.

³⁰ Mustafa Güldağı, *Coğrafi ve Zihinsel İşgalin Arka Planı Kuşatma*, (Anakara: Lopus Yayınları, 2018), 302-306.

³¹ Adnan Odabaş, *Dikkat Misyonerler Geliyor*, (İstanbul: Üsküdar Gazetesi Yayınları, 2005),140-141.

sağlamaktadırlar. İhtiyaç yaklaşımıyla birlikte bir diğer metot, yetimlerin doğup büyüdükleri ülkelerinden koparılarak Hıristiyan ailelere evlâtlık olarak verilmeleri, böylece Hıristiyanlaştırılmalarıdır.³²

Yoksulluğun kol gezdiği bölgelerde yetimlerin karşılaştığı en büyük tehlike misyonerlik faaliyetleridir. Çünkü yapılan araştırmalarda, daha rahat ikna edilebildiği için misyonerlerin genellikle eğitim seviyesi düşük olanları tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır.³³ 2004 yılında Endonezya'nın Açe bölgesinde meydana gelen deprem ve tsunaminin neticesinde misyonerlerle ilgili benzer olaylar yaşanmıştır. 2008 yılında Çad'da Fransız misyoner yardım kuruluşuna mensup olan L'Arche de Zoé adlı bir misyoner, yüz üç çocuğu ülkeden kaçırmaya çalışırken yakalanmıştır. Avrupa'daki Hıristiyan ailelere evlâtlık olarak verilmesi planlanan bu çocukların % 85'inin yetim olduğu tespit edilmiştir. 2009 yılı kayıtlarında sadece Kırgızistan Cumhuriyeti'nde 364 misyoner, sistemli bir örgüt halinde faaliyet göstermişlerdir.³⁴

4. Madde Bağımlılığı ve Cinsel İstismar

Madde Bağımlılığı; İçinde yaşadığımız çağımızda yetimleri bekleyen en büyük tehlikeler arasında madde bağımlılığı gelmektedir. Devletlerin korumasındaki yetimhanelerde yaşayıp on sekiz yaşını dolduranlar bazen ilgili ülkelerdeki kurallar gereğince yaşadığı yuvadan ayrılmak zorunda kalmaktadırlar. Bir kısmı yaşamlarını sokaklarda devam ettirmeye başlayınca madde bağımlılığı ve cinsel istismar gibi tehlikelerle karşı karşıya kalmakta veya suça karışma oranları gün geçtikçe yükselmektedir. Örneğin; Ukrayna'da yüz bin yetime ev sahipliği yapan ortalama dört yüz elli yetimhane bulunmaktadır. Yetimhane kapasitelerinin yetersizliğinden bu yetimlerin tamamı zamanlarının büyük bölümünü sokaklarda geçirmektedirler. On sekiz yaşını doldurmadan yetimhanelerden ayrılan çocukların %10'unun intihara teşebbüste buldukları, kızların % 60'ının ise fuhsa sürüklendiği, erkeklerin %70'inin çeşitli suçlara karıştıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte her on yetimden ancak biri topluma kazandırılmakta, diğerleri ise madde bağımlılığına ve çeşitli suçlara sürüklenmektedir. Milyonlarca çocuğun sokaklarda yaşadıkları tespit edilmiştir.³⁵

³² Şinasi Gündüz, Mahmut Aydın, *Misyonerlik Hıristiyan Misyonerler Yöntemleri ve Türkiye'ye yönelik Faaliyetleri*. (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2002),13.

³³ Hayati Hökekleli, *Çocuk Genç Aile Psikolojisi ve Din*. (İstanbul: Değerler Eğitimi Merkez Yayınları 2009), 222.

³⁴ Hidayet Aydar, *Orta Asya'da Misyonerler ve Faaliyetleri Kırgızistan Örneği*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 2010) ,23/5 vd.

³⁵ Ukrayna Yetimleri (UY), "Ukrayna'daki yetim çocukların geleceği" (Erişim 26.12.2020).

Terör suçlarından hüküm giymiş ebeveynlerin özellikle 0-7 yaş arası çocukları ruh sağlığı ciddi bozulmalarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Hapishanede, terör olaylarını anlamakta zorlanan çocuklar, ebeveyn yokluğuna alışmaya çalışırken, kendilerine, ebeveynlerine neler olduğunu anlamlandırmaya uğraşısıyla daha büyük sorunlar yaşamaktadırlar. Henüz hayatın anlamını anlayamamış bu yaş grubundaki çocuklar ciddi bir korku ve panikle yüzleşmektedirler.

Özellikle ömür boyu mahkûmiyet giyen terör suçlusu anne-babaların masum çocukları, devlet desteği gözetiminde yetiştirilmeli ve yetimlerin sahip oldukları bütün haklardan yararlandırılmalıdırlar. İslâm'a göre çocuk fıtrat itibarıyla masum olup, ebeveyninin suçundan sorgulanamayacakları gibi din, dil, ırk mezhep gibi sınıflamalara da tabi tutulmazlar. Bu tip çocuklara şefkat eli uzatılmalı ki gelecekte ebeveynleri gibi terör örgütlerin tuzağına düşmelerine ve insanlığa zarar vermelerine engel olunsun.

Cinsel İstismar; içinde yaşadığımız çağımızda yetimleri bekleyen en büyük tehlikeler arasında cinsel istismar gelmektedir. Fiziksel ve ruhsal gelişimini tamamlamayan çocukların yetişkinler tarafından cinsel olarak istismar edilmesi de yetim çocuklar için bir tehdittir. Bu, çocuğa fiziksel temasla olabileceği gibi, pornografi ve teşhir gibi yöntemleri kullanma şeklinde olabilmektedir. Tüm teknolojik imkânların yaygınlaştığı, refah düzeyinin yükseldiği, her türlü bilgiye ulaşımın hız kazandığı yirmi birinci yüz yılda ne yazık ki en fazla cinsel istismara maruz kalan kesimin yetimler olduğunu görmekteyiz.³⁶ Bunun temelinde manevi eğitimsizlik ve insan vicdanının bozulması yer almaktadır. Çağımızda artan savaşlar, âfetler bu vicdanı bozuk insanlar için fırsat alanı olmaktadır. Bu tacizler çocuğun kişiliğini, benlik bütünlüğünü, dengeli cinsel kimlik gelişimini ve ilişkilerini sarsmakta güven duygusunu yok edebilmektedir. Güvendiği ve derin bağlar geliştirdiği insan, kendisini kötüye kullandığından dolayı derinden sarsılma yaşamakta ve güven duygusu yerle bir olmaktadır. Yaşamları boyunca bu gayri insanî durumun etkisinden kurtulamamaktadırlar.

Kur'ân, her türlü cinsel istismarı ciddi bir insanlık suçu ve evrensel bir ahlâksızlık olarak kabul etmektedir.³⁷ Buna rağmen yeryüzünde tecavüzlerin ve özellikle savunmasız kimsesiz çocuklara yönelik cinsel istismarın vuku bulduğu bir gerçektir. İslâm dini bu tür ahlâksız saldırıların vuku bulmaması için ağır cezaî müeyyideler getirmiştir. Bireyleri bu tecavüzlerden alıkoymak

³⁶ İsmail Sanberk, *Çocuklara Yönelik Cinsel Taciz ve Koruyucu Eğitim*, (Adana: Karahan Kitapevi, 2011), 40.

³⁷ el-İsrâ 17/32.

için Kur'ân ve sünnet merkezli mahremiyet eğitimi önemli bir rol oynamaktadır.³⁸ Son yıllarda bir takım caydırıcı cezalar konulmasına rağmen şunu rahatlıkla ifade edebiliriz ki medeni hukukun öngördüğü cezalar caydırıcı olmadığı gibi yeterli de görülmemektedir. Bu yetersiz cezalar yeniden evrensel hukuk perspektifinde ele alınıp güncellenmelidir.

BM'nin 2014 yılında yayınladığı cinsel istismar raporun verilerine göre dünya genelinde her on yetim kız çocuktan en az birinin cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir. Bu durumu dünya nüfus ortalamasına göre kıyasladığımızda ağırlıkta kız çocuklar olmakla birlikte cinsel istismara maruz kalan yetim kız ve erkek çocukların sayısı yüz milyona ulaşmaktadır. Dünya genelinde yüzdelik oranlara baktığımızda % 18'i kız , % 8 'i de erkek yetimler olduğunu görmekteyiz. Bu oran Brezilya, Guatemala, Kolombiya, Panama, Venezuela, Latin Amerika gibi ülkelerde her yıl yüzdelik oran artmaktadır. BM'nin çocuk haklarına dair sözleşmesinin 3. maddesinde bu tip saldırılara maruz kalan çocuğun yüksek yararı birinci öncelik olmalıdır, şeklinde belirtilmiştir.

Cinsel istismara uğrayan çocuk, aile içi veya toplumun bakış açısı ile oluşabilecek olumsuzluklar ve benzeri sebeplerle istismar olayını gizlemektedirler. Mağdurun kolluk kuvvetleri, adli merciler ve sağlık kurumları tarafından ayrı ayrı değerlendirilmesi, gelişen süreçte yaşadıklarını defalarca ifade etmek zorunda kalması, mahremiyetinin yeterince sağlanamaması, ilgili kurumlardan mağdurla görüşme yapanların nitelikli eğitime sahip olmamaları, mağdurun yaşadığı sarsıntıyı daha da şiddetlendirdiği anlaşılmaktadır.

Gelişen bu nedenlerden dolayı ülkemizde mağdur yetimlere etkin bir şekilde müdahale etmek amacıyla, ikincil örselenmelerini asgariye indirmek; adli ve tıbbî işlemlerin, alanında uzman kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirilmesini temin etmek için; Sağlık Bakanlığı bünyesinde Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)³⁹ kurulduğu gibi yetim izleme merkezleri de kurulması temennimizdir.

Söz konusu tedbirler küçümsenmeyecek kadar önemli ve takdire şayan olmakla birlikte, sadece çocuk ifadesinin kullanılması çalışmamızın konusu açısından yeterli görülmemektedir. Çünkü istismara uğrayan bir çocuğun bu durumunu maddî-manevî destekçisi olan ebeveynleriyle paylaşma ve olayın önlenmesine yönelik desteği söz konusudur. Ancak yetimlerin bu tür durumlarda ebeveyn desteğinden mahrum olduğu bir gerçektir. Kanaatimizce yeti-

³⁸ Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Coşkun, *İlim ve İslâm'ın Işığında AIDS Evlilik ve Aile*. (İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1998), 55 vd.

³⁹ Adalet Bakanlığı (AB), "Çocuk izleme merkezi (ÇİM)" (Erişim 08.01.2021).

min içinde bulunduğu durumu göz önünde bulundurarak devletin acilen donanımlı ve uzman kişilerin denetiminde birer yetim izleme merkezi kurmalıdır.

Yukarıda zikredilen ve yetimlere yönelik işlenen topyekûn saldırıları İslâm dini yeryüzünde işlenen fitne ve zulüm ve Allah'ın koymuş olduğu sınırları aşanlar olarak kabul etmektedir. Bu husus âyette şöyle buyrulmaktadır: “...Bir cana kıymaya veya yeryüzünde fesat çıkarmaya karşılık olması dışında, kim bir kimseyi öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Kim de bir can kurtarırsa bütün insanların hayatını kurtarmış gibi olur...”⁴⁰

İslâm Hukukuna göre yeryüzünde fitne, fesat, bozgunculuk ve zulüm yapanlara verilecek ceza ile ilgili âyette şöyle buyrulmaktadır: “...*Yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya çalışanların cezası ya öldürülmeleri veya asılmaları yahut el ve ayaklarının çapraz olarak kesilmesi ya da buldukları yerden sürgün edilmeleridir. Bu, onların dünyada uğradıkları aşağılayıcı cezadır. Ahirette ise onlar için büyük bir azap vardır.*”⁴¹ Yeryüzündeki bu bozgunculuk; Allah inancını sarsmaya ve yıkmaya yönelik faaliyetlerde bulunmak, İslâm dininin koyduğu ilkelere karşı düşmanca karşı çıkmaktır. Bununla birlikte İslâm dini; yol kesmek, toplumun emniyet ve asayişini bozan eylemlerde bulunan, can ve mal güvenliğini zedeleyen, namuslarına tecavüz eden veya bu fiilleri örgütlenerek yapan kişileri yeryüzünde bozguncu olarak nitelendirmiştir.⁴²

5. Çocuk İşçiliği ve Askerliği

Yetimlerin karşılaştığı en büyük ve tehlikeli tehditlerden biri çocuk işçiliğidir. Babanın yokluğu sebebiyle bazen aile bütçesine katkıda bulunmak veya başka zorunlu sebeplerle çocuk yaşının taşıyamayacağı ağır yükler altında çalıştırmaktır. Küçük yaşta çocukların çalıştırılması hukuken yasaktır, çünkü bu durum onların sağlığını olumsuz etkilemekte ve onları eğitim haklarından mahrum bırakmaktadır. Dünya üzerinde Fildişi Sahili, Gambiya, Kenya, Orta Afrika Cumhuriyeti, Burundi gibi yerler, yetim çocuk işçiliğinin en yaygın olduğu yerlerdir.⁴³

Medeni Kanununun İş Hukukunda Çocuk işçiliği ile ilgili herhangi bir tanım yer almamakta olup, Türk iş mevzuatında iş kanunu maddelerinde çocuk deyimini kullanılmıştır. TMK'nın İş hukukunda on iki yaşından küçüklerin çocuk olarak adlandırılması gerektiği bildirilmektedir. Umumi Hıfzıssıhha Kanu-

⁴⁰ el-Mâide 5/ 32.

⁴¹ el-Mâide 5/33.

⁴² Karaman, *Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir*, 2 / 259-263.

⁴³ Arı, “Yetim”, 43/ 503.

nunda on iki yaşından küçüklerin, yasanın deyimiyle çocukların çalıştırılmasının yasaklandığı belirtilmektedir.⁴⁴ Uluslararası Çalışma Örgütü on beş-yirmi dört yaş grubunu çalışma hayatında “genç işçi”, on beş yaş altındaki aileye katkı sağlamak, yaşama tutunmak için çalışmak zorunda kalanları “çocuk işçi” veya “çalışan çocuklar” olarak tarif edilmiştir.⁴⁵

Tanzanya, Etiyopya ve Hindistan gibi ülkelerde altı ila on iki yaş arasındaki yetim çocuklar üzerinde yapılan alan araştırmasında, yedi çocuktan birinin fiziksel gücünün üstünde ağır işlerde çalıştırıldığını tespit edilmiştir. Afrika kıtası çocuk işçiliğinde başı çekmekle birlikte Asya ve Pasifik bölgelerinde de yoğunluk görülmektedir.

İslâm; savunmasız gruplar arasında yer alan yetimlerin ucuz işçi olarak çalıştırıp emeklerinin sömürülmesini asla kabul etmemektedir. Yetimlerin çalıştırılması iyi niyete dayanıyor olsa da hukuken bir takım problemleri içermektedir. Hz. Peygamber’in ergenlik çağına girinceye kadar çocuklardan sorumluluğun kaldırıldığını ifade eden hadis konumuza bir ışık tutup bizlere yol göstermektedir. Zira İslâm ergenlik çağındaki çocuğu dini mükellefiyetten sorumlu tutmamış; aynı şekilde mümeyyiz olmayan, bedenen de zayıf olan, babanın manevi desteğini de kaybetmiş olan yetimleri ağır iş yükünün altına koymak bedenen ve ruhen büyük zararlar altına sokmak demektir.

Diğer bir husus ise ucuz iş gücü olarak görülüp emeklerinin karşılığı verilmeyip sömürülmeleridir. Kişinin emeğinin karşılığının verilmemesi kul hakkı ihlali alanına girmektedir. İslâm dini, yetim çocukların zor şartlar altında işçi olarak çalıştırılmasını, bünye ve psikolojilerine uygun olmayan işlerde istihdamını da kul hakkı ihlali olarak kabul etmiştir. İslâm hukukuna göre ister ecir-i has (belli zamanda, belli işi yapmak için husûsî tutulan işçi), isterse ecir-i müşterek (serbest işçi; işvereninden başkasına çalışmaması şartı koşulmamış hamal, terzi, saatçi gibi işçi) kapsamında çalıştırılsın her insanın kendi yapısına uygun işlerde çalıştırılması esastır. Âyette “Allah hiçbir kimseyi, gücünün yetmediği bir şeyle yükümlü kılmaz...”⁴⁶ buyrulduğuna ve bu âyette Allah’ın, kullarının güçlerini aşan fiillerle ve davranışlarla yükümlü kılmayacağını beyan ettiğine göre, hiç kimse yetim çocukları gücünün üstündeki işlerle görevlendirmemelidir.

⁴⁴ Tankut Centel, *Çocuklar ile gençlerin İş Güvenliği* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları 1982), 34-35.

⁴⁵ Bekir Aksay, *Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğü Kusur Yeteneğine ve Sorumluluğa Etkisi* (İstanbul: Kazancı Yayınları 1990), 7.

⁴⁶ el-Bakara 2/286.

Her ne sebeple ve kim tarafından olursa olsun asker olarak istihdam edilen çocuklara⁴⁷ “çocuk asker” tanımı yapılmaktadır. Savaşların olduğu bölgelerdeki çocuk askerlerin % 40’ı on yaşın altındaki yetim kız çocuklardan oluşturulmuştur. Savaşın olduğu bölgelerde bazen isyancı gruplar yetim ve sahipsiz çocukları devletlere karşı terör faaliyetlerinde kalkan, bazen de ajan gibi istihdam etmektedirler. Bazen de sıcak çatışma ortamlarında hizmetli ve ajan gibi farklı görevlerde istihdam edilmektedirler. Çocukların silahlı çatışmalarda kullanılması, uluslararası hukukta yasaklanmış ve on beş yaşın altındaki çocukların asker olarak kullanılması ise savaş suçu olarak tanımlanmıştır.⁴⁸ Uluslararası Ceza Mahkemesi on beş yaş altındaki çocukların askere alınmasını yasa dışı sayıp savaş suçu olarak ilan etmiştir.⁴⁹

Genellikle savaşlarda tercih edilmelerinin sebepleri arasında; tehlike ve farkındalık hislerinin tam gelişmemiş olması, az bir ücret mukabilinde çalıştırmaları veya kolayca yönlendirilebilmeleri gelmektedir.

Hiç şüphesiz yetimlerin; sağlık, eğitim, barınma ihtiyaçları yanında duygusal ve psikolojik desteğe ihtiyaçları olabilir. Aileleri ve akrabaları yoksa devlet veya güvenilir kurumlar tarafından sahiplenmedikleri takdirde, telafisi zor tehditlerle karşı karşıya kalacakları muhakkaktır.

SONUÇ

Kur’ân; yetimleri farklı âyetlerde 23 kere farklı yönleri üzerinde durmakta, tüm yönleriyle hakkını koruma altına almaktadır. Bu sebeplerden dolayı olacak ki Müslümanlar her asırda imkânları dâhilinde yetime gereken değeri vermekte ve korumaktadırlar.

Yetimin karşı karşıya kaldığı çağdaş tehditler üzerinde analiz yapılmış olup, günümüzde yetimin bir daha yetim kaldığını, zaman zaman unutulup bir kenara itildiğini mafya ve insan kaçakçılarının kucağına savunmasız bir şekilde itildiği görülmektedir.

⁴⁷ İslâm hukukunda Fukahâ’nın ekseriyetinin benimsediği görüşe göre, kız ve erkekler için buluş yaşının üst sınırı, 15 yaşın bitimidir. Medeni Hukukta; 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun (ÇKK) 3/1-a maddesi uyarınca daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmuş kişi çocuktur. Bu iki hüküm birlikte değerlendirildiğinde; 18 yaşını doldurmamış her insan çocuk sayılmıştır. Kişi 18 yaşından önce ergin (reşit) olsa da çocuk sayılmaya devam edecektir; ayrıntılı bilgi için bk. Hayati Hökelekli. “Çocuk” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (İstanbul, TDV Yayınları, 1993), 8/ 361-363.

⁴⁸ Emine Akyüz, *Çocuk Haklarının Önemi Konusu Kaynakları ve Hukuk Sistemindeki Yeri*. (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2010), 16-17.

⁴⁹ Roma Statüsü olan, İnsanlığa karşı işlenen suçlar, Soykırım ve Savaş suçlarına bakan uluslararası mahkemedir. 01.07.2002 tarihinde kurulmuş, 11.03.2003 tarihinde faaliyete başlamıştır. Mahkeme Hollanda’nın Lahey kentindedir.

Bu çalışmada yetimin tekrar hatırlanması Hz. Peygamber dönemi gibi itibar görmesi, hak hukukunun muhafaza altına alınması üzerinde durulmuştur. Çağdaş tehditlere karşı tedbirlerin alınması zorunluluğunu belirtilmeye çalışılmıştır.

Osmanlı Devletinin yıkılışıyla, İslâm coğrafyası küçük ve güçsüz devletlere ayrılmış, sömürgeciler bu bölgeleri sömürmekle birlikte, aynı zamanda buraları yetim üreten alana dönüştürmüşlerdir. Dolayısıyla yetim bırakılan devletler yetimlerini de doğurmuşlardır. Sayıları yüz milyonları geçen bu yetimler devletler için sorun yumağı haline gelmişlerdir.

Bir taraftan İslâm coğrafyasındaki devletler sömürülürken diğer taraftan çaresiz yetimler, çocuk tacirlerinin, organ mafyalarının ve Hıristiyanlaştırılmak için misyonerlerin hedef kitleleri haline gelmiş durumdadırlar. Yetim ve kimsesiz çocukların sorumlulukları yakınlarına ait olsa bile, İslâm'a göre onlar toplumun ve devletin emanetidirler. Onları severek topluma ve hayata kazandırmak, dini, millî ve insanî bir görevdir.

Bu konunun önemi günümüzde daha da artmış bulunmaktadır. Zira gün geçtikçe kendi çıkarlarına başkasının sırtından ulaşmak ve kendi egosunu tatmin etmek için herkesi feda etmek isteyen insanların sayıları oldukça artmakta hedef kitleleri ise yetim ve kimsesiz çocuklardır. Bu acımasız emellerini gerçekleştirmek için her şeyi mubah saymaktadırlar.

Huzurlu ve mutlu toplumların oluşması için yetim çocuklara her yönüyle sahip çıkılmalıdır. Yetimler geleceğin ümidi ve kuşakların öncüsüdürler. Yetim davasını her davanın üstünde tutup, onları koruyup yarınları hazırlamak toplumun en kutsal görevleri arasında yer almalıdır.

Temennimiz yetimlere yönelik Sivil Toplum Kuruluşları ile devletlerin ilgili kurumları bünyelerinde "yetim birimlerini" oluşturmak, yetimlerin karşı karşıya kaldıkları sorunlarını kalıcı çözümüne ulaştırmak için bireysel ve kurumsal alanlardaki çalışmalara ağırlık vermeye ön ayak olmaktır.

Yetimlerin korunmasına yönelik olmak üzere aşağıdaki tedbirlerin alınmasının yararlı olacağı düşünülmektedir:

1. Yeryüzünde ortalama 143.000.000 yetim, 400.000.000 savunmasız çocuk kendileri ve buldukları ülkeler açısından büyük sorunlara kapı aralamamak, erdemli bireyler yetiştirilmesi için; Ulusal ve uluslararası ilgili kurum ve kuruluşların iştirakiyle acilen "Yetim Hakları Sözleşmesi" hazırlanıp yürürlüğe konulması yararlı olacaktır.

2. Yetimlere karşı duyarlılık bilinciyle gerekli hassasiyet oluşturulmalı, tehlikelere karşı kamuoyu bilgilendirilmeli, bunun için yazılı veya görsel sosyal medyadan yararlanılmalıdır.

3. Ülkemiz, Birleşmiş Milletler, İslâm İşbirliği Teşkilatı gibi kurumlarla irtibat kurarak, yetimlerin mafyaların ellerine, kaçakçılık şebekelerine, fuhuş sektörlerine düşmelerini engellemeli; koruyucu, sert ve tavizsiz tedbirler almak suretiyle korunmalıdır.

4. Yetimler, öncelikle yetimhaneler yerine kendi toplumlarında, aile veya akrabalarının yanında desteklenmeli, , destekleyen aileye her türlü katkı sağlanmalı, mümkün değilse günün şartlarına cevap verebilecek sıcak aile ortamını aratmayacak yetimhaneler inşa edilmeli, mevcut yetimhaneler bütün yönleriyle revize edilmelidir.

5. Hukukî desteğe ihtiyaç duyanlar yetimlere devlet danışmanlık desteği sağlanmalı ve “Özel yetim mahkemeleri” gibi hukukî birimler oluşturmalıdır.

6. Yetimlere yönelik gelebilecek tüm tehditlere karşı uluslararası düzeyde “yetim izleme merkezleri” kurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aksay, Bekir. Ceza Hukukunda Yaş Küçüklüğü Kusur Yeteneğine ve Sorumluluğa Etkisi. İstanbul: Kazancı Yayınları, 1990.
- Akyüz, Emine. Çocuk Haklarının Önemi Konusu Kaynakları ve Hukuk Sistemindeki Yeri. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2010.
- Arı, Abdüsselam. “Yetim”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 43/50. İstanbul, TDV Yayınları, 2013.
- Arslantürk, Zeki. “Türkiye’de Misyonerlik Faaliyetleri”. İstanbul: Ensar Yayınları, 2006.
- Aydâr, Hidâyet. “Orta Asya’da Misyonerler ve Faaliyetleri: Kırgızistan Örneği”. İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2010, 23/ 5-44.
- Buhârî, Muhammed b. İsmâil. Sahih-i Buhârî Tercüme ve Şerhi , (çev. Harun Yıldırım), 1-11 Cilt, İstanbul: Sağlam Yayınevi, 2010.
- Centel, Tankut. Çocuklar ile Gençlerin İş Güvenliği. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1982.
- Coşkun, Ahmet. İlim ve İslâm’ın Işığında AIDS Evlilik ve Aile. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1998.
- Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş’as. “es-Sünen”, İstanbul: I-5 cilt, Dâru’s- sahnûn- Çağrı Yayınları, 1992.
- Gündüz, Şinasi. Aydın, Mahmut. Misyonerlik Hıristiyan Misyonerler Yöntemleri ve Türkiye’ye Yönelik Faaliyetleri. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2002.
- Gündüz, Şinasi. “Misyonerlik” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.30/193-199. İstanbul, TDV Yayınları, 2005.
- Hajdari, Sevgi Altundal. Tarihi Süreç İçerisinde Misyonerlik Ve Misyonerlerin yetim Faaliyetleri, İstanbul: İnsanı ve Sosyal Araştırmalar Merkezi İHH Ramazan 2016.
- Hökekleli, Hayati. Çocuk genç Aile Psikolojisi ve Din. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkez Yayınları, 2009.

- Hökekleli, Hayati. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 8/ 361-363. İstanbul, TDV Yayınları, 1993.
- İbn Kesîr, İmâduddîn Ebû'l-Fidâ İsmâil. "Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm", 1-4 Cilt, Riyad: Dârü't-tayyibe, 2. baskı. 1999.
- İnce, İrfan. "Organ Nakli" Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi.33/273-275. İstanbul, TDV Yayınları, 2007.
- Karaman, Hayreddin. vd. (Heyet). Kur'ân Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir. 1-5 Cilt, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Karaman, Hayreddin. İslâm'da İnsan Hakları, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2004.
- Kurt, Abdurrahman. Bursa Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 1998.
- Köse, Saffet. "Lakî", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 27/68. İstanbul, TDV Yayınları, 2003.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim b. el-Haccâc b. el-Kuşeyrî. el-Câmiu's-Sahîh, 1-3 Cilt, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- Odabaş, Adnan. Dikkat Misyonerler Geliyor. İstanbul: Üsküdar Gazetesi Yayınları, 2005.
- Râzî, Fahreddin. Tefsîrû'l-Kebîr Mefâtihu'l-Gayb. 1-32 Cilt, Beyrut: Dârü'l-İhyâi't-turâsi'l-Arabî, 3. baskı, 2010.
- Sanberk, İsmâil. Çocuklara Yönelik Cinsel Taciz ve Koruyucu Eğitim. Adana: Karahan Kitabevi, 2011.
- Toksarı, Ali. "Dilencilik", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 9/298-300. İstanbul, TDV Yayınları, 1994.
- YŞG, Yeni Şafak Gazetesi. "Yetim çocuklar köle pazarında" Erişim 10.01.2020. <https://www.yenisafak.com/>
- HT. Haber Türk. "Deprem kayıp çocukları" Erişim 21.11.2020. <https://www.haber-turk.com/>
- UHİM, Uluslararası Hak İhlalleri İzleme Merkezi. "Dünyadaki Hak İhlalleri". Erişim 17.12.2020. <https://www.uhim.org/>
- UY, Ukrayna Yetimleri. "Ukrayna'daki yetim çocukların geleceği" Erişim 26.12.2020. www.ukraineorphans.org
- SB, Sağlık Bakanlığı. "Organ Ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeliği". Erişim 26.12.2020. <https://www.saglik.gov.tr/TR>
- BM, Birleşmiş Milletler. "Sağlıklı bir gezegende, barış, haysiyet ve eşitlik" Erişim 29.12.2020. <http://www.un.org/>
- AB, Adalet Bakanlığı, "Çocuk izleme merkezi (ÇİM)" Erişim 08.01.2021. <http://www.cigm.adalet.gov.tr>